

REDACTIONEEL

In de hoogte

Ik kan niet zeggen dat er veel vormen van hoogbouw zijn die ik erg mooi vind. Bij de term denk ik snel aan betonnen kolossen, die weinig uitnodigend boven stadsdelen uittorenen, zoals de flatgebouwen in de Utrechtse wijk Overvecht of die op de Linkeroever in Antwerpen. Een van de bekendste flats van de Linkeroever, het Chicagoblok, sierde ooit de poster ter aankondiging van een excursie naar Antwerpen die ik in mijn studententijd organiseerde. De commissiegenoot die de nobele taak had gekregen het uitje naar Antwerpen te promoten, dacht dat een enkele zwart-wit foto van deze flat wel voldoende aansprekend zou zijn om deelnemers te trekken. Let wel, we zouden de Linkeroever niet eens gaan aandoen op de excursie. Gelukkig kwam de excursie vol en de poster kreeg een cultstatus als voorbeeld van hoe het niet moest.

Veel van de woontorens en portiekflats die in de tweede helft van de 20e eeuw verrezen in zowel Nederland als België zijn dus niet direct posterwaardig promotiemateriaal om een stad, stadsdeel of wijk in het zonnetje te zetten. Maar andere vormen van hoogbouw worden tegenwoordig juist wel ingezet om te laten zien hoe modern en architectonisch vooruitstrevend een stad is. Elke stad met een beetje metropolitane ambities werkt hard aan haar skyline waarin architectonische hoogstandjes, letterlijk en figuurlijk, de horizon domineren. Het misschien wel meest gehanteerde ideaalbeeld: de skyline van Manhattan. En eerlijk is eerlijk, op Manhattan zijn zeker vormen van hoogbouw te vinden die ik ook kan waarderen. Dan heb ik het echter niet over de meer recente toevoegingen, maar juist om de flatgebouwen van weleer, uit de tijd dat de komst van de eerste liften het mogelijk maakte om de lucht in te gaan bouwen. Tijdens een bezoekje aan New York vorig voorjaar heb ik met veel plezier 'de klassiekers' bekeken, zoals de Flatiron Building (1903), de Chrysler Building (1930) en de Empire State Building (1931). Gebouwen die nu wereldberoemd zijn vanwege hun karakteristieke architectuur (denk aan de gestapelde bouw en art-deco elementen), maar in de tijd dat ze gebouwd werden, vielen ze vast ook niet bij iedereen in de smaak.

Dit is niet in de laatste plaats omdat de redenen om toendertijd 'de hoogte in te gaan' dezelfde waren als vandaag de dag. Namelijk; als de ruimte schaars wordt en de vraag naar woon- of werkruimte houdt aan, dan is hoogbouw vaak de meest rendabele optie aangezien vierkante meters op een zeer efficiënte manier worden gevuld. En aangezien er inmiddels veel hoger gebouwd kan worden dan bijvoorbeeld de 22-verdiepingen van de Flatiron Building (in die tijd een primeur), kan hoogbouw een belangrijke rol spelen in het oplossen van de woningnood. Denk aan de stedelijke ontwikkelingen in China, waar de ene na de andere woonwijk gevuld met woontorens uit de grond wordt gestampt om de bevolkingsgroei op te vangen.

Over eentonige en weinig aantrekkelijke woonomgevingen gesproken. Om te voorkomen dat het hele centrum van *downtown* Manhattan zou verworden tot een woud van wolkenkrabbers en om de bestaande monumenten te kunnen behouden, lanceerde het gemeentebestuur van New York daarom in 1961 al een systeem van 'air rights'. Kort uitgelegd: dit systeem is gebaseerd op het feit dat er voor elk kavel in de stad een maximaal toegestane bouwhoogte van toepassing is. Maar niet elke vorm van bebouwing, denk aan kerken of scholen, maar ook openbaar groen, benut die maximale bouwhoogte. Zij laten dus een deel van hun 'air rights' onbenut. Deze kunnen de eigenaren van deze kavels overdragen (lees: verkopen) aan eigenaren van naburige kavels, die vervolgens extra hoog kunnen bouwen. Toen ik dat eenmaal wist, zag ik dit verschijnsel zich opeens overal in Manhattan voordoen. Een mooi voorbeeld is het MetLife Building dat uittorent boven Grand Central Terminal. Mocht je binnenkort naar New York gaan, let er maar eens op.

In deze editie van AGORA komen voor- en tegenstanders van hoogbouw aan het woord. Wat zijn vandaag de dag de belangrijkste voordelen van het bouwen van woontorens en willen er eigenlijk nog wel mensen in 'een flatje' wonen? Er wordt vanuit verschillende invalshoeken kritisch gereflecteerd op recent gerealiseerde nieuwbouwprojecten in Nederland en Vlaanderen, en daarnaast wordt de leefbaarheid in hoogbouw wijken vergeleken met andere woonvormen, zoals 'middenbouw'.

Eén betonnen kolos heeft overigens wel voor altijd een plekje in mijn hart; het Willem C. Van Unnikgebouw op universiteitscampus de Uithof in Utrecht. Ondanks alles wat er mis is met het pand, en de lijst is niet gering, pinkte toch menig collega een klein traantje weg toen we recent verhuisden naar een gloednieuw kantoorpand aan de rand van de campus. Dit betekent ook het einde van mijn 'hoogbouw tijdperk': het nieuwe pand heeft 'slechts' 8 verdiepingen.

Marianne de Beer, Hoofdredactie AGORA

COVERFOTO

In Den Haag zijn de laatste jaren een aantal wolkenkrabbers verrezen, zoals deze 'JuBi-torens' voor de ministeries van respectievelijk Justitie en Veiligheid en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (foto: Barend Wind)

INFOGRAPHIC

Top 3 hoogste woontorens in de Benelux.
Gemaakt door: Aïsha Keijman